

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Oddělení praxe

Bakalářská práce

Cesta k obnově narušených funkcí rodiny pomocí sanace

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Ehrlichová

Autor práce: Lenka Kublová Hanačíková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce, kombinovaná forma

Ročník: čtvrtý

2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne 18. 3. 2019

Lenka Kublová Hanačíková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat všem, kdo se, ať už přímo, či nepřímo, podíleli na vzniku této práce:

Poděkování patří vedoucí práce **Mgr. Magdaleně Ehrlichové** za cenné rady, připomínky a metodické vedení při zpracovávání tohoto tématu.

Také děkuji **Mgr. Lence Psutkové** a **Bc. Justyně Wimmerové** za poskytnutí praxe na OSPOD a v neziskové organizaci. Též jim patří poděkování za cenné rady.

Děkuji svému manželovi **Václavu Kublovi**, který mě byl za dobu studia velkou oporou, a nejvíce ze všech děkuji dcerám **Kristině** a **Justině** za velikou trpělivost.

Chci také poděkovat svým spolužákům za podporu a oporu při studiu, které si velmi vážím.

Obsah

Úvod	5
1. Rodina	7
1.1 Znamky současné rodiny	8
1.2 Funkce rodiny	9
1.3 Typy rodin z pohledu funkčnosti	11
1.3.1 Dysfunkční rodina	13
1.3.2 Ohrožené dítě v dysfunkční rodině	16
2. Sanace rodiny	21
2.1 Podpora rodiny pomocí sanace	21
2.2 Právní rámec sanace rodiny	23
2.3 Podmínky sanace rodiny	24
3. Proces sanace rodiny	25
3.1 Role oddělení orgánu SPOD	26
3.2 Počátek práce na sanaci rodiny	28
3.3 Metody využitelné k posuzování rodiny	29
3.4 Sestavení individuálního plánu sanace rodiny	30
3.5 Multidisciplinární spolupráce a případová konference	31
3.6 Ukončení poskytované služby	33
4. Příklad z praxe	34
4.1 Práce s rodinou na oddělení příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí	34
4.2 Práce s rodinou v neziskové organizaci	40
4.3 Shrnutí	44
Závěr	46
Seznam zkratk	47
Seznam použitých zdrojů	48
Abstrakt	50
Abstract	51

Úvod

Rodina hraje klíčovou a nenahraditelnou roli pro zdraví jednotlivce i lidstva jako celku.

PhDr. Ludmila Trápková

Rodina je pro člověka prvním přirozeným prostředím, se kterým se po narození setkává, a stává se jeho nezastupitelným životním prostředím. Pro příznivý vývoj dítěte v rodině je důležité fungující prostředí, které mu dává pocit jistoty, podpory a naplnění jeho potřeb. Jedním z primárních zájmů dítěte je vyrůstat ve funkční rodině v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. Právo vyrůstat v příznivém prostředí má každé dítě.

Práva dítěte jsou chráněna *Úmluvou OSN o právech dítěte*, přijatou v roce 1989, která deklaruje rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech členů rodiny, zejména dětí.¹ Rodina musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu ve společnosti. V případě, kdy rodina není schopna zabezpečit zdravý vývoj dítěte a zajistit mu základní potřeby, potřebuje ze strany společnosti pomoc.

Ve své bakalářské práci se věnuji rodině a způsobu její pomoci formou sanace rodiny. Sanace rodiny se zaměřuje na předcházení, zmírnění nebo eliminování příčin ohrožení dítěte a rodiny jako celku. **Cílem mé bakalářské práce je představit sanaci rodiny jako prostředek pomoci rodině, ve které se nachází ohrožené dítě, a nastínit průběh procesu práce s rodinou z pohledu orgánu sociálně právní ochrany dětí a neziskové organizace, která se sanací zabývá.** Abych dosáhla cíle, zaměřím se na vymezení pojmu *rodina*, představím současnou rodinu, její funkce, uvedu typy rodin z pohledu funkčnosti a zaměřím se na dysfunkční rodinu a ohrožené dítě. Následně se budu věnovat sociální práci s rodinou v rámci sanace rodiny. V závěru práce představím proces sanace rodiny pomocí kazuistiky.

Téma této bakalářské práce jsem si vybrala po absolvování praxe na oddělení sociálně právní ochrany dětí, kde jsem se poprvé setkala se sanací rodiny. Sanací rodiny jsem se dále zabývala v neziskové organizaci, která sanaci rodin vykonává. V mé práci je čerpáno z české odborné literatury, která se danou problematikou zabývá, zejména od Matouška, O., Dunovského, J., Bechyňové, V., Konvičkové, M., Pazlarové, H.

---

¹ Srov. zákon č. 104/1991 Sb., ve znění platném k 18. 3. 2019.

1. Rodina

Rodina je podle Dunovského chápána jako malá primární společenská skupina, která je založena na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí (či vztahu osvojení) a na společné domácnosti. Členové rodiny plní společensky uznané role. Tyto role vyplývají ze soužití a ze souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i celé společnosti.² Rodinu Dunovský charakterizuje jako stále hledající a nacházející své místo ve společnosti, kterou je ovlivňována a formována. Rodina funguje a má své opodstatnění pouze tehdy, když uspokojuje potřeby a požadavky každého svého člena, které jsou kladeny jím i společností. K tomu, aby dostála těmto náročným požadavkům a dala smysl své existenci, musí plnit alespoň základní úlohy a funkce, které zabezpečují život člověka ve společnosti, a to ve všech etapách jeho existence.³

Charakteristiku rodiny doplním o poznatky O. Matouška, pro kterého je v rodině podstatná emocionální a ekonomická podpora jednotlivců.⁴ Za nejsilnější vazbu v rodině považuje vazbu mezi dítětem a rodičem.⁵

Pro dítě je rodina základním a nezastupitelným životním prostředím, které uspokojuje celou řadu jeho primárních i sekundárních potřeb. Jedná se především o naplnění jistoty, bezpečí a v neposlední řadě i o potřebu lidské lásky a sounáležitosti. Prostřednictvím rodiny získává dítě důležité identifikační vzory i příklady chování. Vývoj dítěte je ovlivněn celou řadou faktorů. Mezi tyto faktory patří například složení rodiny, její úplnost či neúplnost, sourozenectví, profese rodičů, materiální vybavení rodinného prostředí, nastavený výchovný styl apod.⁶

Důležitost rodiny pro každý typ společnosti vystihl Matoušek takto: *Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek.*⁷

---

² Srov. DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*, s. 91–92.

³ Srov. tamtéž, s. 92.

⁴ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálně právní ochrany dětí – dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*, s. 11.

⁵ Srov. tamtéž, s. 11.

⁶ Srov. MLČÁK, Z. *Dysfunkční rodina*, s. 9–10.

⁷ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 9.

1.1 Znaky současné rodiny

Rodina v průběhu posledních let prochází významnými změnami, ale je třeba mít stále na paměti, že základní hodnotová orientace člověka, včetně vztahu ke společnosti a prostředí, se utváří především v rodině. Rodina tedy stále zůstává nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje celkový psychosociální vývoj člověka.⁸

Charakteristiku současné rodiny lze shrnout do následujících znaků:⁹

- *Základní rodina ztrácí svou ritualizovanou podobu* – v současné době není legalizace partnerského spoluzití podmínkou pro rodinný život a narůstá podíl rodin, v kterých žijí partneri bez uzavření manželství. Společensky jsou tolerovány i různé formy soužití.
- *Diskontinuita generací a změna struktury rodiny* – je zaznamenán pokles počtu dětí v rodině, omezuje se též vícegenerační spoluzití a narůstá počet osob žijících v jednočlenných domácnostech.
- *Pokles stability rodiny* – dochází k nárůstu rozvodovosti manželství s dětmi a v důsledku toho narůstá počet dětí, které žijí v rodinách s jedním rodičem.
- *Rozvoj zaznamenává antikoncepci a plánované rodičovství* – tím pádem ubývá „nechtěných“ těhotenství a postoje k umělému přerušování těhotenství jsou značně svobodné. Dostupnost antikoncepci při plánování rodičovství způsobuje v konečném důsledku sníženou porodnost.
- *Změny v organizaci rodinného cyklu* – rodiči se stávají lidé ve vyšším věku a děti se začínají rodit až po uplynutí určitého času manželství (partnerství). Prarodiči se čím dál více stávají starší osoby, které jsou však často zapojeny do pracovního procesu.
- *Dvoukariérová manželství* – vypjatý životní styl a nesoulad mezi pracovními a rodinnými povinnostmi je způsoben nárůstem vzdělanosti, kvalifikovanosti, zaměstnanosti žen a tím se zkracuje čas trávený s dětmi a s ostatními členy rodiny.

---

⁸ Srov. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*, s. 152.

⁹ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 38–40.

- *Prodlužuje se délka života, a tím i trvání rodiny po odchodu dětí* — vzniká též delší doba, po kterou žijí děti s rodiči v jedné domácnosti. Vyrůstá socializační dosah mladé generace na generaci starších členů rodiny.
- *Sekularizace* – vliv církve na rodinu se snížil, prosazuje se světský způsob života a následný ateismus.
- *Vyšší důraz na materiální hodnoty* – zřejmá je i snaha vyrovnat se životní úrovni okolí a zabezpečit si větší pohodlí, bohatství a soukromí.
- *Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce* – od rodiny převzala škola vzdělávání, lékaři a nemocnice převzali starost o nemocné, síť sociálních zařízení převzala starost o staré a postižené.

1.2 Funkce rodiny

Aby rodina mohla dobře fungovat, musí plnit určité funkce. K tomu je zapotřebí aktivní a stabilní přítomnost všech členů rodiny. Fungování rodinného systému je podmíněno hojným množstvím vnitřních i vnějších faktorů, které ovlivňují stabilitu rodiny. Rodinný systém určují vazby a procesy, které probíhají uvnitř i vně rodinného systému a jsou tvořeny dalšími subsystemy.¹⁰

V této kapitole chci představit funkce rodiny podle Dunovského a doplním je současným náhledem na tyto funkce podle Krause, který se zabývá problematikou současné rodiny.

Funkce rodiny:

Biologicko-reprodukční funkce – zabezpečuje udržení života početím a porozením nového člověka. Zde nachází svůj vlastní smysl vztah ženy a muže. Nejde jen o to přivést dítě na svět, ale také mu zabezpečit potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj.¹¹

Ekonomicko-zabezpečovací funkce – vztahuje se na všechny členy rodiny a netýká se jen oblasti materiální, ale přechází postupně do oblasti sociální, duševní až duchovní. Má v nejširším pojetí poskytovat členům rodiny životní jistoty.¹² Rodina je chápána jako

¹⁰ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 40.

¹¹ Srov. DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*, s. 92.

¹² Srov. tamtéž, s. 92–93.

významný prvek v ekonomickém rozvoji společnosti, předává nejen kulturu, ale také pracovní úsilí. Dítě se stává potenciálním výrobcem ekonomických statků a služeb. V rámci rodinného systému se realizuje řada rozhodnutí, které se týkají využití materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku. V současnosti hmotný nedostatek je často důsledkem nezaměstnanosti a zvyšování životních nákladů.¹³

Funkce emocionální – emocionální vztah by neměl být něčím chvilkovým, ale trvalou jistotou a cílovým zázemím pro všechny členy rodiny. Emocionalita se stává nejdůležitějším faktorem rodiny vzhledem ke zvýšené labilitě moderní rodiny.¹⁴ Emocionální funkce se stává nezastupitelnou, protože žádná jiná instituce než rodina nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, společné rituály, vzájemné důvěry, podpory a pomoci. V současné době v důsledku všech vnitřních proměn rodiny lze pozorovat přibývání rodin, které tuto funkci plní s velkými obtížemi. Důvodem bývá rozpad a zaneprázdněnost rodin. Důsledkem toho je nárůst počtu dětí citově deprivovaných, s psychickými poruchami i s poruchami chování.¹⁵

Funkce socializačně výchovná – zabezpečuje společenskou kontinuitu, která se odráží v celkové atmosféře rodiny a v jejích emocionálních vztazích. Jedná se o skutečný zájem o dítě v jeho výchově, o péči, porozumění v jeho vývoji, potřebách a požadavcích. Též v jeho přijetí jaké je, v pomoci s plným zaujetím rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly.¹⁶ Tato funkce má především úlohu v socializačním procesu dítěte, dítě zde uplatňuje svou vůli, své zájmy, přání a orientace.¹⁷

Tyto funkce jsou podpořeny zákonem č. 89/2012 Sb., který upravuje rodičovská práva a povinnosti při péči o nezletilé dítě. Občanský zákoník se ve své druhé části zabývá rodinným právem, které zahrnuje následující povinnosti: rodičovské povinnosti vůči dítěti zejména v péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte. Zastupují nezletilé dítě např. při správě jeho jmění. Dítě má právo svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se jeho osoby. Dítě žijící ve společné

---

¹³ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 41–42.

¹⁴ Srov. DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*, s. 93.

¹⁵ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 44.

¹⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*, s. 93.

¹⁷ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 44.

domácnosti má povinnost podle svých schopností rodičům pomáhat. Rodiče mají být svým osobním chováním a životem příkladem dětem. Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům. Na výchově se podílí manžel, který není rodičem dítěte, ale žije ve společné domácnosti. Na druhé straně je dítě povinno rodiče respektovat.¹⁸

1.3 Typy rodin z pohledu funkčnosti

V této podkapitole představím typologii rodin z pohledu funkčnosti. Abychom mohli rozlišit a zařadit jednotlivé rodiny, využíváme typologii rodin.

Existují různé typologie rodin, které jsou většinou rozlišovány podle strategických a strukturálních vzorců. Typologie nám pomáhá utřídit nepřehledné a proměnlivé oblasti, které rodiny představují. Tím poskytuje lepší pochopení a porozumění.¹⁹

Typologie rodin, která udává informace o funkčnosti rodin, je pro profesionály pracující s dětmi velice cenná. Pro tyto účely Dunovský vypracoval dotazník o funkčnosti rodin, který je používán pro výzkumné účely, ale i pro praxi. Dotazník byl začleněn do systému preventivních prohlídek v pediatrii jako diagnostický nástroj pro dětského lékaře. Tento dotazník hodnotí tato diagnostická kritéria: složení rodiny, stabilitu rodiny, sociálně ekonomickou situaci rodiny, osobnost rodičů (zdravotní i psychický stav rodičů, úroveň jejich společenské adaptace), osobnost dítěte, osobnost sourozenců, péči o dítě a zájem o dítě. Dotazník vyhodnocuje každé dítě zvlášť, a to vždy pro aktuální rodinu. Opakované užití dotazníku umožňuje hodnotit vývoj situace ve sledované rodině včetně rehabilitačních a terapeutických aktivit.²⁰

Na základě výsledného skóre dotazníku plnění či neplnění základních funkcí rodiny byly podle Dunovského definovány tyto typy rodin:²¹

- **Funkční rodina** – tento typ rodiny zajišťuje dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch. Takových rodin je v běžné populaci většina.
- **Problémová rodina** – rodina, ve které se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Rodina je schopna tyto problémy řešit či kompenzovat. Takováto rodina vyžaduje zvýšenou potřebu pozornosti a sledování.

¹⁸ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., ve znění platném k 18. 3. 2019.

¹⁹ Srov. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 52–53.

²⁰ Srov. LOVASOVÁ, L., HANUŠOVÁ, J., HELLEBRANDOVÁ, K. *Děti a jejich problémy*, s. 18.

²¹ Srov. DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*, s. 106–109.

- **Dysfunkční rodina** – rodina, ve které se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí. Tyto poruchy ohrožují dítě a jeho vývoj, ale i rodinu jako celek. Rodina není schopna řešit problém sama. V dysfunkční rodině může dojít k zbavení rodiče jeho rodičovských práv.
- **Afunkční rodina** – jedná se o rodinu takového typu, která přestává plnit své základní funkce. Rodina dítěti škodí, nebo ho může dokonce ohrožovat v jeho existenci. V případě takovéto rodiny je jediným řešením odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do náhradní rodiny, popřípadě jinam.

Matoušek označuje typ rodiny, která má vážné těžkosti ve více oblastech fungování, jako rodinu mnohoproblémovou.²²

Pro sociální pracovníky byla podle Voilandové a Buellema vytvořena následující typologie, která se opírá o znaky fungování rodiny. Jejich typologii rodin uvádí Matoušek následovně:²³

- **Perfekcionistické rodiny** – (represivní, úzkostně neurotické, utažené rodiny), v těchto rodinách jeden nebo oba dospělí vyžadují od svých členů úspěch ve všech situacích a zdůrazňují žádoucí způsoby chování, přičemž překročení norem je doprovázeno úzkostí. Pokud se v těchto rodinách vyskytnou potíže, do jejich řešení obvykle nevstupují orgány pečující o práva dětí, policie a soudy. Organizace poskytující pomoc těmto rodinám si rodiny vyhledávají samy a snaží se s nimi spolupracovat.
- **Nepřiměřené rodiny** – (nezralé, neadekvátní, dětinské, externě závislé rodiny), při řešení problémů v rodině jeden nebo oba dospělí spoléhají na vnější pomoc, zatímco ostatní rodiny tyto problémy řeší samostatně. Nepřiměřené rodiny tuto pomoc nacházejí v širší rodině, v komunitě nebo u pracovníků sociálních služeb. V těchto rodinách chybí schopnost předvídat, co se v budoucnu stane. Chybí i schopnost vyhodnocovat, co se děje nyní. Rodina se potýká s potížemi při obstarávání peněz a hospodařením s nimi. Potíže jsou též zaznamenány u výchovy dětí.
- **Egocentrické rodiny** – (prestižní, chladné, rozštěpené rodiny), tyto rodiny bývají pohlceny kariérou jednoho nebo obou rodičů. Členové těchto rodin mají

²² Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 17–18.

²³ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 194–195.

k sobě spíše neosobní vztahy, jednotlivci mají hodnotu jen tehdy, když bezprostředně uspokojí potřeby někoho jiného nebo dobře reprezentují rodinu navenek. Častý je manželský nesoulad s výskytem násilí mezi partnery, ale to je pokud možno tajeno. U dětí v těchto rodinách se vyskytují psychiatrické obtíže, poruchy chování a zanedbávání školní docházky. Členové těchto rodin mají sklon zneužívat sociální pracovníky k prosazení individuálních zájmů, proto je prognóza odborných zájmů nejasná.

- **Asociální rodiny** – (impulzivní, agresivní, deviantní, delikventní rodiny), tyto rodiny se vyznačují nedostatkem hodnotového i sociálního napojení na běžnou společnost. Své potřeby řeší bez ohledu na právní normy. Narození dítěte nebývá plánované a rodiče jsou někdy ochotni se zříci svého dítěte a dát ho k adopci. V těchto rodinách se vyskytuje zanedbávání a zneužívání dětí. Projevy agrese jsou vnímány i mezi dospělými, kteří nechodí pravidelně do zaměstnání a často užívají návykové látky. Potíže těchto rodin řeší orgány státu. Prognóza sociální práce s takovou rodinou není dobrá, odborný zásah by měl postupovat po malých krocích.

1.3.1 Dysfunkční rodina

Vzhledem k tomu, že tématem této práce je dysfunkční rodina, soustředím se především na charakteristiku tohoto typu rodiny.

Dysfunkce je označována jako narušená, snížená funkce, vada, postižení nebo také důsledek lidského vědomého jednání, které negativně působí na celou společnost, ale také na její jednotlivé části (instituce, organizace). Dysfunkce je tedy vše, co je škodlivé pro další existenci společnosti.²⁴

O dysfunkční rodiny se jako jeden z prvních zajímal Salvador Minuchin, představitel strukturální rodinné terapie. Dysfunkční rodiny Minuchin hodnotil jako extrémní ve dvou dimenzích: **enmeshment** – rodiny propojené, zamotané, nediferencované, **disengagement** – rodiny nespojitě, odcizené a oddělené. V současné době se na dysfunkci rodinného systému pohlíží obecněji. Uvádí se, že rodina se stává dysfunkční, když se v ní jeden nebo více členů vyznačuje nezdravým chováním. Tyto rodiny jsou

---

²⁴ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 67.

charakterizovány tím, že popírají či neřeší problémy, jejich členové se vzájemně obviňují, chybí intimita, vyskytují se zde nepoddajné role, nejsou plněny potřeby členů rodiny, chybějí jasné hranice mezi členy rodiny, nejsou stanovena jasná pravidla a kompetence. Dysfunkční rodinný systém může (ale nemusí) vykazovat individuální psychopatologii, např. užívání návykových látek, asociální chování či neurotické obsese. Psychopatologie jednotlivých členů rodiny působí zpětně složitým způsobem na fungování rodiny jako celku.²⁵

Rozdělením dysfunkčních typů rodin se u nás v ČR zabýval Zdeněk Mlčák. Jednotlivé typy rodin charakterizoval s návazností na výskyt problematického a poruchového chování. Z tohoto pohledu rozděluje dysfunkční rodiny na tyto typy:²⁶

- **Rodiny nezralé** – tato rodina se skládá z velmi mladých partnerů, většinou vzniká v důsledku nechtěného těhotenství ženy. Nezralost partnerů se projevuje nepřipraveností plnit rodičovskou funkci a roli. Mladí rodiče nejsou duševně zralí, trápí je nedostatek financí a jsou sami závislí na svých vlastních rodičích. Děti těchto rodin žijí v pocitu nechtěnosti, pocitu viny, nejistotě atd.
- **Rodiny neodseparované** – jde o typ nezralosti, který není dán věkem, jedná se o silný vztah k původní rodině. Mladá rodina zůstává bydlet s prarodiči v jednom bytě či domě, důvodem je problematický postoj k budování nového rodinného zázemí. Většinou dcery mají úzký vztah k matkám a partner se začíná cítit na vedlejší koleji. Děti bývají vystaveny hádkám a napjaté atmosféře, intenzivnímu vlivu prarodičů, nezdravému zasvěcování do konfliktů atd.
- **Rodiny generačně smíšené** – v těchto rodinách je problém v generačně smíšených partnerech, kdy mezi mužem a ženou je vysoký věkový rozdíl, který může přinést řadu problémů do rodiny.
- **Rodiny přetížené** – tyto rodiny trpí jedním či více problémy a mají potíže se zvládnutím těchto problémů. V českých rodinách začíná být problém v sociálně-ekonomické situaci rodin. Rodiny mohou být přetíženy konflikty v širší rodině, v zaměstnání, mohou být přetíženy nemocí či smrtí člena rodiny, narozením dalšího dítěte či dítěte s postižením. Tyto typy zátěže mají vliv na chování rodičů k dítěti. Děti z těchto rodin jsou vystavovány zátěžové situaci, mají starosti neúměrné ke svému věku a oddalují se od svých vrstevníků.

---

²⁵ Srov. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 33.

²⁶ Srov. *Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách* [on-line].

- **Rodiny materialistické** – tyto rodiny se snaží své děti materiálně zajistit. V pozadí zůstávají city a porozumění. Tyto děti bývají zahrnuty výstřelky doby. Rodiče jsou zahleděny do budování kariéry a jejich děti nevědí co s volným časem. Mají nadstandardní příjem peněz, což může vést k problémovému chování dětí. Tito rodiče nemívají pocit, že ve výchově selhali, nepřipouštějí si, že selhávají, naopak jsou zastánci toho, že všechno dělali pro dítě, aby se mělo dobře. Děti jsou vystaveny nedostatku emoční odpovědnosti, komunikaci, nedostatku sdílného času, jsou frustrovány. Pokud jsou odmítnuty kamarády (uplácení kamarádství penězi...), nemají v záloze jiné naučené adaptační mechanismy.
- **Rodiny perfekcionista** – tyto rodiny kladou na své rodiny velké nároky ve všech směrech. Dítě musí často podávat takové výkony, které neodpovídají jeho tělesným a duševním možnostem. Pokud dítě neplní tyto nároky rodičů, rodiče bývají zklamaní. Dítě často trpí pocitem méněcennosti a nízkým sebevědomím, bývá úzkostlivé a nejisté. U dětí z takových rodin se projevuje i agrese. Děti jsou vystavovány kritice a ponižování, obávají se, že selžou, jsou vystavovány přetíženosti.
- **Rodiny autoritářské** – fungování těchto rodin je podřízeno příkazům a zákazům. Výchova je založena na kázni a poslušnosti dětí. Tresty za porušení bývají rozsáhlé – ponižování, omezování osobní svobody, tělesné tresty. V těchto rodinách je jeden z rodičů autorita, kterému se všichni podřizují. Děti jsou vystaveny šikaně, disharmonickému vývoji osobnosti, potížím v kolektivu a nezařazením se mezi vrstevníky.
- **Rodiny protekcionista** – tendence chránit děti před okolním světem a ve všem mu vyhovět. Tento styl výchovy se nejvíce vyskytuje u žen, která je ovládána svými dětmi. Matky mají přehnaný úzkostlivý strach o své děti. Plní jejich přání a potřeby. Děti jsou zvyklé, že se jim rodiče podřizují. Děti trpí závislostí na matce, jsou vystavovány riziku sníženému sebevědomí, jsou bržděny a nechtějí se zdokonalovat.
- **Rodiny liberální** – tyto rodiny jsou chaoticky uspořádané, pravidla nejsou v této rodině jasně vymezena. Uplatňuje se výchovný styl hýčkání – dítě je zahrnuto nekritickými projevy lásky. Dítě není vedeno k zodpovědnosti a má minimum povinností. V pozadí těchto rodin se skrývá nezájem o dítě a věnování se

vlastním zálibám. Děti nemají určené hranice, mívají pocit, že na nich rodičům nezáleží. Děti svůj čas tráví po svém. Děti jsou vystaveny nejasným pravidlům a hranicím.

- **Rodiny odkládající** – rodiče se v této rodině snaží přenést své starosti s péčí a výchovou na někoho jiného (příbuzné, prarodiče, sourozence), ale také na různé druhy institucí. Rodiče jsou často nezralí nebo ambiciózní, neschopni se postarat o své děti kvůli manželským problémům. Děti často vyrůstají mimo domov, žijí odloučeně od rodičů, a tím dochází k narušení jejich psychosociálního vývoje, vyskytuje se zde riziko citové ztráty.
- **Rodiny rozvodové** – tato rodina vzniká rozpadajícím se vztahem partnerů. Na členech rodiny se projevuje psychická zátěž a atmosféra v rodině se stává stresující. Do konfliktů mezi rodiči jsou zatahovány i děti, prostřednictvím nich si rodiče dělají naschvály. Z rozvodu rodičů si děti většinou nesou následky po celý život. Děti jsou vystavovány pocitu viny, dostávají roli prostředníka mezi rodiči, jsou vystaveny ztrátě bezpečí, vzoru a zázemí.

Pokud rodina neplní funkce, které by měla plnit, je považována za dysfunkční. Tato rodina s sebou nese určité riziko, že nedojde ke správnému vývoji dítěte.²⁷

1.3.2 Ohrožené dítě v dysfunkční rodině

Zanedbávání dítěte bývá důsledkem selhání jedné nebo více funkcí rodiny, které se vztahují k dítěti, dítě se ocitá ve stavu ohrožení.²⁸

V současné době je zanedbávání dětí nejčastější formou ohrožení dětí, kdy jde o špatné zacházení s nimi, a to nevhodným chováním rodičů, kteří neposkytují dítěti odpovídající péči.²⁹ Ohroženým dítětem je myšleno dítě, jehož život a zdraví jsou nějakým způsobem ohroženy. Přičemž v oblasti zdraví nejde jen o nepřítomnost nemoci, ale jde o celkový stav tělesné, duševní a sociální pohody.³⁰

Ohrožené dítě zmiňují proto, že v dysfunkční rodině se mohou rodiče dopouštět zanedbávání dítěte. K tomu dochází v důsledku vnitřního rozkladu rodiny, vede

²⁷ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 46.

²⁸ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Zanedbávání dětí*, s. 142.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 25.

³⁰ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 202.

k vážným poruchám a je jimi ohrožena socializace jedince. Toto zanedbávání dětí se vyskytuje u rodičů, kteří trpí poruchou osobnosti, žijí v nedostatku či o dítě nejeví žádný zájem.³¹

O ohroženém dítěti hovoříme v případech, kdy dítěti nejsou poskytnuty základní potřeby nebo je ohroženo jejich naplňování. Jde zpravidla o dítě vystavené nevhodnému zacházení.³² Mezi závažné typy ohrožení dětí patří nevhodné životní podmínky, týrání, zneužívání a zanedbávání. Pokud jsou zanedbány psychické potřeby dítěte, hovoříme o deprivaci.³³ Následky deprivace u dětí se promítají i do jejich budoucího života. Mají problémy v mezilidských vztazích, problémy se sebeovládáním, nemívají dostatek ohledu k druhým, potýkají se s nedostatkem sociální citlivosti a nejsou schopni nést odpovědnost za sebe a za své chování.³⁴

Zanedbávání dětí je definováno jako *chování, jehož výsledkem je významné ohrožení nebo riziko významného ohrožení dětí. V současné době právní systémy jednotlivých států většinou definují jen nejzávažnější formy zanedbávání (opuštění dítěte apod.) a nespecifikují, co vlastně znamená významné ohrožení nebo riziko významného ohrožení.*³⁵

V České odborné literatuře jsou podle závažnosti rozlišovány dvě kategorie zanedbávání:³⁶

- 1) **Těžké zanedbávání** – jde o zanedbávání výživy a přítomnost dětí v situacích, kdy je dítě ohroženo na zdraví či životě.
- 2) **Všeobecné zanedbávání** – zanedbávání jídla, ošacení, izolace od okolního světa, lékařské péče. Ponechání dětí bez dozoru, netečnost k tomu, co dělají mimo školu, drogové závislosti apod.

V zahraničí, podle odborné zahraniční literatury a praxe, jsou uváděny tři stupně zanedbávání dítěte:³⁷

---

³¹ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 46.

³² Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 11.

³³ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H., a kol. *Podpora rodiny*, s. 93.

³⁴ Srov. KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*, s. 46.

³⁵ PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Zanedbávání dětí*, s. 30.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 31.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 30.

- 1) **Kategorie nejmenšího rizika** – např. nebezpečí dětských úrazů, důsledky jsou případného ohrožení dítěte považovány za malé a lze je vhodnými preventivními opatřeními zmenšovat.
- 2) **Kategorie středního rizika** – např. dlouhodobá chudoba rodiny, nevhodné bytové podmínky, při kterých nastává situace, kdy ohrožení dítěte významně stoupá, v případech ohrožení zdraví a vývoje dítěte.
- 3) **Kategorie vážného rizika** – např. hrubé nutriční zanedbávání, zanedbávání duševní a zdravotní péče, jehož důsledkem může nastat vážné poškození zdraví, či dokonce smrt dítěte.

Rodiče, kteří nezvládají obtíže při péči o dítě, zmiňuje Konvičková: a to v důsledku neprospívání dítěte v rodině. Jde především o rodiny, které se dlouhodobě ocitají v obtížné životní situaci, ať už jde o sníženou kapacitu rodičů uspokojit potřeby dítěte, stres, strach ze ztráty bydlení, nejisté vztahy v rámci užší rodiny nebo sociální pozice outsidera na okraji společnosti. Tyto starosti se na rodiče navalují, často nezbyvá nic jiného než před nimi utéci. V těchto případech špatné prospívání dítěte nebývá většinou důsledkem záměrného ubližování dítěte ze strany rodičů. Jde spíše o snížené kapacity rodičů vyladit se na dítě a jeho potřeby. U těchto případů hovoříme o zanedbávání péče. *Zanedbávání péče o dítě* je pojem, který je součástí syndromu SCAN. Jedná se o nejčastější formu špatného zacházení s dětmi v rodinách. Tyto děti, pokud nejde o nejtěžší formy zanedbávání, bývají společně s oběťmi psychického násilí nejhůře zjištělné a jsou ohroženy často dlouhodobě. Bez poskytnutí pomoci důsledky takového zanedbání ohrožují růst a vývoj dítěte.³⁸

Povinností státu je chránit děti před všemi formami syndromu SCAN. Téma zanedbávání a ochrana dětí je zakotvena v mnoha zákonech ČR. Základní lidská práva, která se týkají ohrožených dětí jsou uvedena v Listině základních práv a svobod – ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Nejvýznamnějším právním dokumentem v oblasti dětských práv je Úmluva o právech dítěte – zákon č. 104/1991 Sb.³⁹

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. uvádí čtyři trestné činy proti rodině a dětem: jedná se o § 195 – *opuštění dítěte nebo svěřené osoby*, jestliže tím vystaví dítě nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. Dále § 196 – *zanedbání povinné výživy*, jde o případy, kdy

---

³⁸ Srov. BECHÝŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 35–36.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 44–45.

není hrazené soudem stanovené výživné. Čtvrtý trestní čin uvádí § 201 – *ohrožování mravní výchovy dítěte*, zde jde o případy, kdy rodič toleruje nebo podporuje záškoláctví, toleruje nebo podporuje dítěti zneužívání návykových látek, umožní dítěti opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činnosti, umožňuje dítěti zahálčivý a nemravný život.⁴⁰

Čtyři typy špatného zacházení s dítětem zmiňuje i Matoušek, který uvádí, že jde o úmyslné nebo neúmyslné chování osoby, která o dítě pečuje. Toto zacházení se vymyká společenským normám a ohrožuje dítě.⁴¹

- 1) **Tělesné týrání** – nejčastěji bití, trhání vlasů, vystavování chladu, opaření, dopírání tekutin a stravy, topení ve vodě, dušení a podávání jedu apod.
- 2) **Sexuální zneužívání** – zahrnuje incest, různé druhy sexuálních praktik, zneužívání dětí při výrobě pornografie, náboženské sexuální praktiky.
- 3) **Zanedbávání** – nedodržování základních potřeb dítěte, opuštění dítěte.
- 4) **Emoční týrání** – terorizování dítěte neustálou kritikou, ponižováním a nadávkami.

Při posuzování špatného zacházení s dítětem se musí v úvahu brát závažnost zneužívání a týrání, četost těchto projevů pečujících osob, věk dítěte a vyspělost dítěte. Na špatné zacházení s dítětem upozorňují lékaři a jejich nálezy, učitelé, oznámení policie, členové rodin a sousedé, oznámení občanů státním orgánům a kontakty postižených dětí s krizovými centry formou telefonátu na krizovou linku nebo přímá návštěva krizového centra.⁴²

*At' už jsou důvody zanedbávání jakékoliv, dítě se ocitá ve stavu ohrožení od osob nejbližších a pomoc, kterou potřebuje, musí přijít zvenčí.*⁴³ Pro další zdravý vývoj dítěte je důležitá včasná podpora rodičů v péči o jejich dítě.⁴⁴ Problematikou ohroženého dítěte se zabývá sociální pracovník, který se neobejde bez dalších odborníků. Při práci s ohroženým dítětem je zapotřebí zkoumat rodinu dítěte a s rodinou spolupracovat.⁴⁵ Cílem sociálních pracovníků a odborníků v oblasti ohroženého dítěte je napomáhat nejen samotnému dítěti, ale i ostatním členům rodiny. Především napomáhat

⁴⁰ Srov. zákon č. 40/2009 Sb., v platném znění k 18. 3. 2019.

⁴¹ Srov. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, P., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*, s. 27.

⁴² Srov. tamtéž, s. 28.

⁴³ PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Zanedbávání dětí*, s. 142.

⁴⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 35–36.

⁴⁵ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 203.

s fungováním rodiny, ale i s vazbami rodiny na místní společenství a na různé organizace.⁴⁶ Úkolem sociální práce, která se zabývá zanedbaným dítětem a jeho rodinou je vytvoření funkčního, efektivního a dobře organizovaného programu prevence.⁴⁷ Jedním z programů pomoci rodinám s dětmi je podpora rodiny. V našem prostředí používáme výraz *sanace rodiny*, která se zabývá podporou rodiny a může sloužit jako medicínský model přístupu k rodině s termíny *uzdravení, diagnóza a léčba*.⁴⁸

---

⁴⁶ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., a kol. *Podpora rodiny*, s. 13.

⁴⁷ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Zanedbávání dětí*, s. 142.

⁴⁸ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., a kol. *Podpora rodiny*, s. 13.

2. Sanace rodiny

Nyní chci představit sanaci rodiny jako jeden z nástrojů podpory těmto rodinám v případech ohrožení dítěte.⁴⁹

*Sanace rodiny je soubor sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalšího opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.*⁵⁰

V ČR začátkem devadesátých let opatření státní správy na podporu sociálně ohrožených rodin s dětmi téměř neexistovala. Nejčastějším řešením situace ohrožených dětí bylo jejich odebrání z rodin a umístění do dětského domova, a to i přesto, že byla známa rizika psychické deprivace dětí v institucích. Ohroženým rodinám a dětem nebyla nabídnuta patřičná pomoc při řešení jejich situace, aby nemuselo dojít k rozpadu rodiny a jejím dalším sociálním propadům. Děti byly často umisťovány daleko od rodiny a sourozence často od sebe rozdělovali do různých zařízení. Po jejich umístění se s dětmi ani s rodinou nepracovalo. Umístění bylo definitivní, a to zpravidla do zletilosti dětí. Věra Bechyňová začala v roce 1995 pracovat s ohroženými rodinami a dětmi – rodinám pomáhala s nácvikem rodičovských a sociálních dovedností, aby jejich děti mohly bezpečně a spokojeně vyrůstat doma. K této zcela výjimečné činnosti nemělo mnoho odborníků důvěru. Dnes tato činnost, která je označována jako sanace rodiny, má své místo v praxi, metodice i legislativě.⁵¹

2.1 Podpora rodiny pomocí sanace

Cílem sociální práce s rodinou by měla být snaha o zajištění nabídky účinné podpory a pomoci s řešením co nejširšího spektra problémů, které mohou rodiny zatěžovat. Tímto způsobem podpory mohou být tyto problémy zmírněny. Hlavními cíli poskytování služeb pro rodinu je umožnit členům rodiny setrvat ve svém přirozeném prostředí nebo se do něj navrátit, podporovat duševní zdraví a psychickou stabilitu

⁴⁹ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 51.

⁵⁰ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 18.

⁵¹ Srov. *Ashoka* [on-line], ashoka-cee.org/czech/fellow/vera-bechynova-2/.

rodinných příslušníků jako prevenci rozpadů rodin, předcházet sociálnímu vyloučení rodin, řešit problémy a konflikty v partnerském i rodinném soužití se snahou obnovit soběstačnost a funkčnost rodiny, podporovat ohrožené rodiny a pomáhat rodičům při problémech s výchovou a péčí o děti. Podpora rodiny je současně potřebná jak v materiální, tak v nemateriální pomoci.⁵²

Podpora rodiny se zabývá fungováním rodiny, vazbami rodiny na místní společenství a na různé organizace. Nespoléhá pouze na profesionální zdroje (sociální pracovník, psycholog, pediatr, pedagog, psychiatr, pečovatel, ošetřovatel) a využívá všechny dostupné osoby (širokou rodinu, sousedy, dobrovolníky, profesionály působící mimo pomáhající profese). Cílovou skupinou podpory rodiny jsou tedy rodiny, které mají vážné potíže v řadě oblastí svého života.⁵³

Sanace rodiny je v českém prostředí definována jako podpora rodiny povzbuzující fungování rodiny. Lze ji aplikovat na nejrůznější formy práce s rodinou. Práce s rodinou může mít formu podpory od zaškoleného dobrovolníka, terapie poskytované profesionálem celé rodině nebo jednotlivci z rodiny v domácím či jiném prostředí.⁵⁴

*Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodiči i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.*⁵⁵ Tato činnost směřuje k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu. U již umístěného dítěte zajišťuje sanace rodiny realizaci kontaktů dítěte s rodinou a umožňuje jeho bezpečný návrat zpět domů. Sanace rodiny se stává důležitou i po návratu dítěte ze zařízení pro výkon ÚV, kdy se sanační pracovnice věnuje podpoře udržitelnosti kvalitních změn v rodině dítěte.⁵⁶

---

⁵² Srov. *Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou* [on-line].

⁵³ Srov. tamtéž, s. 13–15.

⁵⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 17.

⁵⁵ Tamtéž, s. 18.

⁵⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 18.

2.2 Právní rámec sanace rodiny

Termín *sanace rodiny* jako takový se v legislativě nevyskytuje, ale odkaz na sanaci jako specifickou pomoc dítěti prostřednictvím pomoci jeho rodině najdeme v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.⁵⁷ Tento zákon v § 12 dokládá, že může být uložena pomoc odborného poradenského zařízení k překonání problému rodiny.⁵⁸

Dále se sanace rodiny odkazuje na zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé situaci prostřednictvím sociálních služeb.⁵⁹ Sanace je řazena mezi služby sociální prevence a jejím cílem je napomáhat osobám, aby překonaly svou nepříznivou sociální situaci, a ochránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Sociálně aktivizační služby pro rodiny a jejich děti jsou terénní nebo ambulantní služby a jsou poskytovány rodině s dítětem, jehož vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě nepříznivé sociální situace, kterou rodiče nedokážou bez cizí pomoci zvládnout, a u něhož existují další rizika ohrožení vývoje.⁶⁰

Pracovník v souladu s § 30 vyhlášky č. 505/2006 k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, v rámci služby podpora pro rodinu a dítě vykonává tyto činnosti:⁶¹

- **Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí⁶²** – zahrnuje pomoc rodičům dítěte v obtížné sociální situaci, aby mohli využít své možnosti a práva, na které mají nárok.⁶³
- **Zprostředkování kontaktu se společným prostředím⁶⁴** – jedná se o činnost, kterou lze podporovat návštěvy mateřských center, motivovat docházení dětí na kroužky a volnočasové aktivity apod.⁶⁵

⁵⁷ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 25.

⁵⁸ Srov. zákon č. 359/1999 Sb., v platném znění k 18. 3. 2019, §12.

⁵⁹ Srov. zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění k 18. 3. 2019, § 1.

⁶⁰ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 32–33.

⁶¹ Srov. zákon č. 505/2006 Sb., v platném znění k 18. 3. 2019, § 30.

⁶² Srov. tamtéž, § 30.

⁶³ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 33.

⁶⁴ Srov. zákon č. 505/2006 Sb. v platném znění k 18. 3. 2019, § 30.

⁶⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 34.

- **Sociálně-terapeutické činnosti**⁶⁶ – tato činnost se využívá v případech zájmu a ochoty rodičů docházet k psychoterapeutovi. Rodiče nejčastěji žádají o zprostředkování rodinné, párové a individuální psychoterapie v zařízeních, která si neúčtují přímé platby od svých klientů (městská centra sociálních služeb, středisko výchovné péče, privátní psychologové ve smluvním vztahu se zdravotními pojišťovkami).⁶⁷

2.3 Podmínky sanace rodiny

*Naplnění cíle sanace rodiny záleží na řadě faktorů, jejichž vzájemné působení ovlivňuje míru ohrožení dítěte v rodině i pravděpodobnost úspěšnosti posílení zdravých funkcí rodiny.*⁶⁸ Tyto faktory je důležité vnímat při sestavování sanačního plánu a hned od začátku s nimi pracovat.⁶⁹

Rodinu ohroženého dítěte lze sanovat v těchto případech:⁷⁰

- Nastávající rodiče byli během svého vývoje zanedbáváni nebo ohroženi, jsou nositeli rizika, že nedokážou pečovat o své dítě, nemají připravené podmínky pro dítě a nemají ve svém okolí spolehlivou sociální podporu.
- Ohrožené dítě žije ve vlastní rodině a jeho zdravotní stav, psychická a sociální situace vykazuje konkrétní rizika.
- Dítě bylo dobrovolně nebo na základě předběžného opatření umístěno do ústavní výchovy.
- Dítě je umístěno v zařízení ústavní výchovy a cílem sanace je vytvoření podmínek pro kvalitní, bezpečný a smysluplný kontakt dítěte s rodinou.
- Soud zrušil dítěti nařízení ústavní výchovy z důvodu kvalitních změn v rodině a navrátil dítě zpět rodině. Cílem sanace je podpora udržitelnosti kvalitních změn v rodině po návratu dítěte.
- Soud svěřil dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu. Cílem sanace je vhodný přístup k udržování nebo zlepšování podmínek pro kontakt dítěte s vlastní rodinou a pro přípravu návratu k biologické rodině.

⁶⁶ Srov. zákon č. 505/2006 Sb., v platném znění k 18. 3. 2019, § 30.

⁶⁷ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 34.

⁶⁸ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 19.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 19.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 20.

Je nutné uvést situace, ve kterých sanace rodiny není vhodným řešením pro dítě. Jedná se o případy, kdy jsou rodiče závislí na alkoholu, drogách nebo jiných návykových látkách a odmítají léčbu závislostí. Nelze sanovat rodinu, kdy je dítě obětí krutého zacházení ze strany rodičů a znalci nedoporučují kontakt s rodiči, nebo v případech, kdy jsou rodiče částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům a nesouhlasí se spoluprací multidisciplinárního týmu, a pokud rodiče trpí psychiatrickým onemocněním nebo je znaleckým posudkem prokázáno, že rodiče nemají k dítěti žádnou citovou vazbu.⁷¹

3. Proces sanace rodiny

---

⁷¹ Srov. BECHÝŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 20–21.

V této kapitole představím proces sanace rodiny zajišťovaný organizací sociálních služeb a zároveň představím i roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí, se kterým organizace nejčastěji v procesu sanace spolupracuje.

Odkaz na využití služby neziskové organizace dostává rodina od odborníků, kteří jsou ve styku s ohroženým dítětem (učitel, lékař apod.)⁷². Většina nabídek (a to z 90 %) na využití služby sanace rodiny přichází ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.⁷³ příslušného oddělení SPOD obecního úřadu s rozšířenou působností,⁷⁴ ten může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, do které sanace spadá.⁷⁵ Službu sanace rodiny může rodině doporučit i jiný subjekt nebo ji může rodina vyhledat sama.⁷⁶

3.1 Role oddělení orgánu SPOD

Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsou pověřeni těmito úkoly:⁷⁷

- Sledovat nepříznivé vlivy působící na děti.
- Činit opatření, která vedou k omezování nepříznivých vlivů na děti.
- Pravidelně vyhodnocovat situace, které se týkají dítěte a rodiny.
- Poskytovat pomoc rodičům nebo osobám odpovědným za výchovu.
- Poskytovat poradenství osobám, které se chtějí stát osvojiteli nebo pěstouny.
- Poskytovat pomoc oprávněným osobám při vymáhání plnění vyživovacích
- Podávat soudu zprávy o dětech.
- Poskytovat informace o dětech státnímu zastupitelství, MPSV apod.

Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí jsou povinni chránit veškeré zájmy, život a zdraví nezletilých dětí, pokud jsou v ohrožení. Proto jako jediní z pomáhajících profesí mohou bez souhlasu rodičů nebo dítěte provádět sociální šetření v místě bydliště

---

⁷² Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 22.

⁷³ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě*[on-line], s. 15.

⁷⁴ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 12–13.

⁷⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 31.

⁷⁶ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě*[on-line], s. 16.

⁷⁷ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin*, s. 36–37.

rodiny a dotazovat se na dítě.⁷⁸ V kompetenci pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí je, aby dítěti a jeho rodině zajistil ochranu a pomoc v zájmu dítěte, které je v rodině či rodinou ohroženo.⁷⁹ Podle zákona č. 359/1999 Sb. pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí navštěvuje rodinu i dítě, kterému byla nařízena ochranná výchova, a to nejméně jednou za tři měsíce.⁸⁰

Posláním pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí je ochrana nezletilých dětí, proto je sociální pracovník povinen po ohlášení případu, že se v rodině nachází ohrožené dítě, zahájit sociální šetření, které je prováděno v domácím prostředí rodiny, a následně, podle zákona, může sociální pracovník tohoto orgánu vykonávat šetření i mimo rodinu s tím, že se na dítě informuje v mateřské škole, škole, u lékaře, u sousedů apod.

Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí však kvůli nízké kapacitě pracovníků a vytíženosti sociálně-právní ochranou v plném rozsahu nemohou vykonávat službu sanace rodiny, proto tuto službu zajišťují nestátní neziskové organizace, které poskytují sociálně aktivizační služby pro rodiny a jejichž nástrojem je sanace rodin.⁸¹

V případě, že rodina se sanací rodiny souhlasí, je třeba nejprve dohodnout společné setkání rodičů, pracovníka sociálně-právní ochrany dětí a pracovníka z centra vykonávajícího sanaci rodiny.⁸² Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který sanaci rodiny doporučil, zároveň informuje pracovníka služby sanace rodiny formou schůzky, dopisem či telefonicky o anonymní kazuistice rodiny.⁸³

Pokud se rodiče sanaci rodiny brání, mohou jim pracovníci sociálně-právní ochrany dětí navrhnout, že sanace může být nabídnuta na zkoušku. Smlouva o sanaci je uzavřena na dobu určitou, například na tři měsíce. Pokud bude mít rodina po uplynutí této doby pocit, že pro ně ani pro děti spolupráce není přínosná, budou hledat jiné řešení.⁸⁴

---

⁷⁸ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 25.

⁷⁹ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 16.

⁸⁰ Srov. zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění k 18. 3. 2019, § 29.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 32.

⁸² Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 22–23.

⁸³ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 15–16.

⁸⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 22–23.

3.2 Počátek práce na sanaci rodiny

V této podkapitole se zaměřím na činnost organizace sociálních služeb.

První schůzka s rodinou může být uskutečněna v domácnosti rodiny, v prostorách orgánu sociálně-právní ochrany dětí, v prostorách poskytovatele služeb nebo na neutrálním místě. Klíčovým pracovníkem se stává pracovník poskytované služby.⁸⁵ Klíčový pracovník seznámí rodinu se sanací rodiny, co znamená, a pojmenuje důvod, proč rodině byla sanace rodiny nabídnuta. Úkolem pracovníka je hovořit s respektem, otevřeně, jasně a konkrétně. V této fázi je nutné dát rodičům prostor pro dotazy a připomínky.⁸⁶ Rodina by měla vyjádřit, co od služby očekává, jak by chtěla svou situaci změnit, v čem potřebuje nejvíce pomoci, co rodině brání k dosažení změny a kdo by mohl ještě rodině při řešení její situace pomoci. Rodina je seznámena se vším, co by pro ni znamenalo uzavření smlouvy. Pokud je rodina rozhodnuta začít spolupracovat, je vhodné nastavit osobní cíl, který by měl být uveden ve smlouvě o poskytování sociální služby.⁸⁷ Rodič je též informován o tom, jakým způsobem bude nakládáno s jeho údaji, a je seznámen s povinností klíčového pracovníka na vyžádání poskytovat informace o rodině orgánu sociálně-právní ochrany dětí (pravidelně), Policii ČR, státnímu zastupitelství a soudu.⁸⁸

K podmínkám spolupráce s rodinou patří:⁸⁹

- Snaha o vybudování důvěry mezi pracovníkem a členy rodiny, rodina by měla vnímat pracovníka jako prostředníka pomoci.
- Znalost potřeb a problémů jednotlivých rodin.
- Mít k dispozici širokou škálu možných forem práce s rodinou.
- Možnost ponechat rodině prostor, aby sama problém definovala, přičemž cíl práce stanovuje pracovnice až ve spolupráci s rodinou.
- Podpora schopnosti rodiny řešit jejich náročnou situaci vlastními silami.
- Po celou dobu spolupráce s rodinou motivovat a povzbuzovat rodinu, jejímž cílem je posilovat její kompetence.

⁸⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 23.

⁸⁶ Srov. *tamtéž*, s. 23.

⁸⁷ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 25.

⁸⁸ *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 26.

⁸⁹ Srov. *Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou* [on-line], s. 1–2.

3.3 Metody využitelné k posuzování rodiny

K posuzování rodiny je vhodné používat více metod než jednu.⁹⁰ Následně tyto metody představím.

Po navázání kontaktu s rodinou a sepsání smlouvy, začíná klíčový pracovník s mapováním situace v rodině. Zjišťuje oblasti, ve kterých by rodina potřebovala pomoci. Tyto informace mohou být doplněny o informace od orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školy apod.⁹¹

Mezi základní metody pro posuzování patří:⁹²

- Rozhovor, který se týká vlastního chování posuzovaného člena rodiny.
- Rozhovor, který se týká chování jiných členů rodiny a fungování rodiny jako celku.
- Pozorování.
- Dotazníky a testy.
- Ekomapa, která znázorňuje vztahové aktivity rodiny.
- Rozbor dokumentů, které jsou od jiných pracovníků, kteří s rodinou pracovali.
- Strukturované techniky, které obsahují hry, kreslení, modelování apod.
- Konstrukce genogramu, který zobrazuje příbuzenské vztahy mezi členy rodiny – jde o znázornění vztahů v rodině.

Při mapování potřeb dítěte v jednotlivých oblastech vývoje může pracovník využít také metodu Pessu Boyden System Psychomotor (PBSP).⁹³ Tato metoda je založena na předpokladu, že každý jedinec je vybaven určitým očekáváním toho, co potřebuje. Těmito potřebami očekávání jsou:⁹⁴

- **Místo** – schopnost cítit se doma.
- **Ochrana** – pocit, že je chráněn.
- **Podpora** – necítí se být na věci sám, cítí povzbuzování.
- **Péče a výživa** – dobře živen nejen v oblasti jídla, ale i v oblasti péče, plnosti a naplnění (kontakty, vztah, vzdělání).

⁹⁰ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 112–113.

⁹¹ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 31.

⁹² Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 112–113.

⁹³ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě* [on-line], s. 32.

⁹⁴ Srov. *Česká asociace PessuBoyden psychomotorické psychoterapie* [on-line], www.pbsp.cz.

- Každý člověk touží být **limitován**, tzv. být definován (kdo jsem, kdo nejsem, odkud kam sahá můj vliv, kde začíná vliv druhých, schopnost jít do věcí naplno.

3.4 Sestavení individuálního plánu sanace rodiny

Posuzováním rodiny získává klíčový pracovník data pro individuální plán sanace rodiny.

Účelem plánu je zjistit potřeby dítěte a získané informace použít při naplňování těchto potřeb v budoucnosti.⁹⁵

Individuální plán by měl bezpečný, srozumitelný, časově reálný, smysluplný, hodnotitelný pomocí zpětné vazby a přiměřený svými úkoly.⁹⁶

Individuální plán sanace rodiny vychází ze znalosti rodiny, nejlépe v oblasti osobních zkušeností z práce s jednotlivými členy rodiny, ale také se zkušenostmi ostatních pracovníků (škola, orgán sociálně-právní ochrany dětí apod.). Je velmi důležité, aby se z individuálního plánu sanace rodiny nestal „bič na rodinu“.⁹⁷

Individuální plán sanace rodiny obsahuje následující body:⁹⁸

- konkrétní změny týkající se situace dítěte a rodiny,
- konkrétní pracovní body,
- konkrétní kroky,
- zodpovědnost rodičů, dítěte a ostatních zúčastněných,
- konkrétní časové období,
- kým, kdy a jak bude získávána zpětná vazba o jeho plnění,
- kdo svolá případovou konferenci,
- kdo bude rodinu o obsahu individuálního plánu informovat.

⁹⁵ Srov. *Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě* [on-line]. s. 1.

⁹⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 92–93.

⁹⁷ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 92.

⁹⁸ Srov. *tamtéž*, s. 92.

3.5 Multidisciplinární spolupráce a případová konference

Při práci s rodinou je důležitá spolupráce multidisciplinárního týmu, a to při dosahování pozitivních výsledků při práci s klientem, který se nachází v obtížné nebo složité situaci.⁹⁹

Multidisciplinární tým se skládá z odborníků, kteří pracují s rodinou a ohroženým dítětem ve své každodenní praxi. Tento tým odborníků se stává pro rodinu podpůrnou sítí. Tým sestává z pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, pracovníka sociálních služeb, třídního učitele, pracovníka speciálně pedagogického centra, lékaře apod.¹⁰⁰ U všech pracovníků odborného týmu se předpokládá vysoká odbornost a profesionalita. Členové týmu mají rovnou pracovní pozici a pro jejich spolupráci je důležitá dobře fungující komunikace. V tomto týmu mají své místo i rodiče a dítě.¹⁰¹

Jednou z forem multidisciplinární spolupráce je i případová konference, kterou budu následně charakterizovat.

*Případová konference je optimální nástroj, jak nalézt takový způsob pomoci ohroženým dětem, aby ze sebe rodiče vydali to nejlepší, co v nich existuje, a dokázali to využít pro své dítě a pro zlepšení situace celé rodiny.*¹⁰² I. Simek Lefevre

Případová konference je jedním ze základních znaků sanace rodiny, kdy jde o plánované a koordinované setkání multidisciplinárního týmu odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují.¹⁰³ Tito odborníci mohou svolávat případovou konferenci. Pokud je svolavatelem pracovník sociálně-právní ochrany dětí, může rozhodnout o svolání případové konference bez rodičů a dětí. Cílem bývá dosažení společného postoje mezi jednotlivými odborníky o aktuální situaci rodiny, popř. prevence vzniku konfliktu odborníků před rodiči. Pracovník nestátní neziskové organizace svolává případovou konferenci jako jednu z variant řešení situace. Pokud s tím rodina nesouhlasí, pracovník ji svolat nesmí. Pokud je svolavatelem pracovník

⁹⁹ Srov. KODYMOVÁ, P., a kol. *Sešit sociální práce 3/2015 sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*, s. 5.

¹⁰⁰ Srov. BECHYŇOVÁ, V. *Případová konference*, s. 11.

¹⁰¹ Srov. KODYMOVÁ, P., a kol. *Sešit sociální práce 3/2015 sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*, s. 9.

¹⁰² BECHYŇOVÁ, V. *Případová konference*, s. 11.

¹⁰³ Srov. tamtéž, s. 11.

sociálně-právní ochrany dětí, je pracovník nestátní neziskové organizace podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí povinen zúčastnit se případové konference.¹⁰⁴ Případové konference se mohou účastnit rodiče i děti. Cílem přítomnosti rodičů na případové konferenci je využití jejich aktivit ve prospěch řešení situace rodiny a dítěte. Tým na konferenci hovoří o pokrocích, které rodinu posouvají, a hledají se náměty na řešení situací, které se nedaří zvládat.¹⁰⁵ *Smyslem případové konference je za aktivní spolupráce rodičů, dítěte a odborníků komplexně vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny, pojmenovat cíl pomoci a vytvořit plán činností, jež dítěti a rodině pomohou a cíle dosáhnou.*¹⁰⁶ V průběhu případové konference jsou rodiče i dítě podporovány, aby spolupracovali podle svých možností na vytvoření nebo dotvoření plánu.¹⁰⁷

Bechyňová uvádí, že cílem případové konference je zajistit:¹⁰⁸

- objektivní posouzení situace z různých úhlů pohledu za pomoci multidisciplinárního týmu,
- stanovení cíle, ke kterému sanace rodiny vede, a jeho případné přehodnocení,
- stanovení dílčích cílů a reálných kroků v konkrétním časovém horizontu,
- určení dílčí zodpovědnosti zúčastněných subjektů,
- koordinaci multidisciplinární spolupráce s rodinou,
- určení pravidel pro vyhodnocování.

Aby byla případová konference úspěšně využita, je třeba vzít v úvahu některá rizika, která snižují efektivitu případové konference. V první řadě jde o potřebné kvalitní zapojení klienta. Pokud klientova účast na případové konferenci není skutečně aktivní, snižuje se tím jeho motivace k další spolupráci na řešení situace. Vysoké riziko je u klientů s nízkým sociálním statutem, nízkým vzděláním, obtížemi v komunikaci apod., hrozí zde riziko pouze formálního zapojení do případové konference. V diskusi při případové konferenci bývají aktivnější profesionálové a mohou se zde objevit tendence s klientem manipulovat. V těchto situacích je důležitá funkce moderátora případové konference, jehož odpovědností je zajistit klientovi srozumitelný průběh

---

¹⁰⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V. *Případová konference*, s. 55.

¹⁰⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 93.

¹⁰⁶ BECHYŇOVÁ, V. *Případová konference*, s. 15.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 15.

¹⁰⁸ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, s. 91–92.

případové konference, přiměřený prostor pro vyjádření jeho názoru a dodání podpory v aktivním zapojení klienta do případové konference.¹⁰⁹

Případová konference je svolávána při ukončení spolupráce s rodinou. Závěrečná případová konference je hodnotící schůzkou rodiny, klíčového pracovníka a orgánu sociálně-právní ochrany dětí.¹¹⁰

3.6 Ukončení poskytované služby

K ukončení služby dochází v situaci, kdy je rodina již schopna sama fungovat a v případě dalších problémů ví, jak řešit náročné situace vlastními silami. Klíčový pracovník postupně snižuje četnost konzultací (jedenkrát za měsíc). Následně je rodina klíčovým pracovníkem informována o ukončení služby. Plán podpory rodiny slouží při ukončení služby jako závěrečný podklad pro případovou konferenci klíčového pracovníka a orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹¹¹

V závěrečné zprávě je shrnuta spolupráce s rodinou a tuto zprávu klíčový pracovník předkládá pracovníkům orgán sociálně-právní ochrany dětí. Součástí zprávy je zhodnocení spolupráce s rodinou, zhodnocení dosažení cíle spolupráce a osvědčené nástroje při práci s rodinou. Je zde uvedeno doporučení, na čem by rodina ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí měla i nadále pracovat v zájmu dítěte.¹¹²

---

¹⁰⁹ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 272.

¹¹⁰ Srov. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě*, s. 51.

¹¹¹ Srov. *tamtéž*, s. 51.

¹¹² Srov. *tamtéž*, s. 51.

4. Příklad z praxe

Případ rodiny, na kterém chci představit a vyhodnotit průběh sanování, jsem si vybrala proto, že jsem měla tu možnost setkat se s touto rodinou při své praxi na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. O jejich sanaci jsem mohla diskutovat s pracovníci neziskové organizace, která se sanací rodiny zabývá. Při práci s touto rodinou se propojila činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace, která se službou sanace rodiny zabývá. Z důvodu zachování anonymity neuvádím název neziskové organizace.

4.1 Práce s rodinou na oddělení příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Šetření v rodině orgánem sociálně-právní ochrany dětí

Důvodem šetření v rodině byla ohláška od dětské lékařky, která při preventivní prohlídce novorozeného dítěte zjistila jeho neprospívání, které se týkalo nízkého váhového přírůstku. K dětské lékařce s novorozeným dítětem přišel pouze otec, s tím, že matka dítěte je dlouhodobě nemocná a o dítě se převážně stará on. Lékařka doporučila hospitalizaci dítěte v nemocnici a následně podala žádost na orgán sociálně-právní ochrany dětí o spolupráci a zjištění aktuálních poměrů a možností otce při zajišťování péče o novorozené dítě. Lékařka žádala o dohled nad péčí otce po propuštění novorozence domů.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí může rodinu navštívit bez ohlášení nebo si předem domluvit s rodinou sociální šetření. V případě této rodiny bylo sociální šetření s rodinou domluveno, je zde jistota, že bude rodina doma.

Sociální pracovnice nejdříve navštívila místostarostku obce, kde rodina bydlí, zde byla informovaná o situaci rodiny. Místostarostka se k rodině vyjádřila kladně a potvrdila, že nikdy s rodinou nebyl řešen žádný přestupek. Rodiče se účastní akcí pořádaných obcí, oba jsou pracovití. Děti jsou spokojené, rodiče se k nim chovají dobře. Bylo domluveno, že obec bude kontaktovat orgán sociálně-právní ochrany dětí v případě zaznamenání vážnějších problémů v rodině. Po návštěvě obce navštívila pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí rodinu v jejich bydlišti a zjistila následující informace:

Rodinná anamnéza

Jedná se o rodinu se třemi dětmi ve věku: **Dan (10let)**, **Barbora (3 roky)**, **Eva (2,5 měsíce)**

Rodiče: matka **Miluše (38 let)** – mateřská dovolená

otec **Jaromír (67 let)** – starobní důchod

(jména dětí a rodičů jsou smyšlená)

Při šetření v domácím prostředí rodiny se pracovnice setkala s matkou a otcem novorozeného dítěte, v rodině byly přítomny další dvě děti. Žena byla velmi slabá a bylo na první pohled vidět, že její zdravotní stav není dobrý. Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí následně od obou rodičů zjistila, žena v době posledního těhotenství s dcerou Evou prodělala virózu, která měla vliv na činnost srdce. Ženě byla po porodu doporučena operace a zavedení kardiostimulátoru. Po porodu žena podepsala v nemocnici reverz a odmítla se léčit s tím, že bude ošetřována v domácím prostředí svým manželem.

Rodina bydlí v podnájmu, obývá starší rodinný domek velikosti 2+1 s příslušenstvím v malé obci cca 15 km od spádového města. Domácnost je udržována na průměrné sociální úrovni. Otec je ve starobním důchodu a pobírá důchod, z kterého se mu sráží exekuce. Matka pobírá rodičovský příspěvek. Rodina platí náklady na elektřinu, roční vodné, odpad a náklady na pořízení dřeva. Matka odmítá pomoc při řešení svého zdravotního stavu a zůstává v domácí péči svého manžela, který se stará o ni a tři děti.

- Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyšetřila v rodině poměry – aktuální stav věcí. Poskytla základní poradenství ohledně zajištění řádné výživy dítěti a celou situaci vyhodnotila. Shledala, že otec je schopen se o dceru postarat, má kompetence. Zároveň bylo ale domluveno, že pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí bude rodině nápomocna v případě, že by se situace výrazně změnila. Rodinu tak bude i nadále sledovat. Otec i matka byli poučeni o dalších možnostech řešení včetně následků. Orgán sociálně-právní ochrany dětí v tomto případě plní roli poradenskou, informační a kontrolní.

Situace, která vyvolala problém rodiny

Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí při druhé návštěvě rodiny (která se uskutečnila měsíc po předešlé návštěvě) zjistila od pana Jaromíra, že jeho žena byla před jedenadvaceti dny hospitalizována v nemocnici. Důvodem hospitalizace byla ženina prodělaná mozková mrtvice, přičemž prognóza jejího zdravotního stavu je téměř nulová. Žena je hospitalizována na lůžkovém oddělení sociální péče. Není schopna pohybu ani komunikace. Žena je omezena ve svéprávnosti ve všech právních jednáních kromě běžných záležitostí. Jejím opatrovníkem je jmenován manžel. Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí s mužem projednávala jeho životní situaci, která se týkala především péče o děti. Muž se mimo jiné svěřil pracovníci se svou obtížnou finanční situací, s kterou si neví rady a která ho velmi tíží.

Finanční stránka rodiny

Muž pobírá za ženu invalidní důchod a odevzdává ho zařízení, ve kterém je žena hospitalizována. Všechn tento její důchod i příspěvek na péči pokryje veškeré služby v zařízení. Muž je na vše sám, v blízkosti nemá nikoho, kdo by mu mohl pomoci.

Mužovy děti z prvního manželství jsou dospělé a s otcem komunikují občas prostřednictvím telefonu. Muž nemá žádné blízké příbuzné, kteří by mu mohli pomoci, a to jak finančně, tak s výchovou dětí. Z rodinných příbuzných je zde pouze Jaromírova tchyně (matka paní Miluše), která není s rodinou již několik let v kontaktu. Ani po zjištění, že její dcera je hospitalizována v nemocnici, nenavázala tchyně s panem Jaromírem ani s dětmi žádný bližší kontakt.

Osobní anamnéza dětí

Starší syn Dan navštěvuje základní školu, do které dojíždí autobusem do nedaleké obce. Dan má problémy s učením a plněním domácích úkolů. Dcera Barbora je fixována na otce, je však ve věku, kdy může navštěvovat mateřskou školu. Otec školku odmítá, neboť nemůže dceru vozit do vedlejší obce kvůli péči o nejmladší dceru. Dalším důvodem je, že nemá automobil a cesta autobusem není v tomto případě vhodná. Nejmladší dcera Eva prospívá po stránce pediatrické i vývojové, stejně jako její dva sourozenci. Otec pravidelně navštěvuje s dětmi dětskou lékařku.

- V této fázi práce s rodinou byla orgánem sociálně-právní ochrany dětí nabídnuta panu Jaromírovi služba sanace rodiny, kterou vykonává nezisková organizace. Následně byla nezisková organizace pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí kontaktována o situaci rodiny.
- Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany na základě vyhodnocení stavu rodiny sestavila individuální plán na ochranu dětí. Vzhledem k tomu, že se stav v rodině změnil a byly zaznamenány různé problémy, bylo přistoupeno k podrobnému vyhodnocení situace rodiny. Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyhodnotila potřeby, rizika a silné stránky rodiny za účelem vytvoření individuálního plánu na ochranu dětí. Plán byl následně sestaven v kooperaci pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, otce, dětí a spolupracujících osob – neziskové organizace vykonávající službu sanace rodiny.
- Na základě tohoto individuálního plánu začala nezisková organizace navštěvovat rodinu a pracovat s Danem.

Individuální plán ochrany dětí sestavený pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí

1) Stabilizace bytových poměrů

Cíl: požádat o přidělení bytu kvůli brzké výpovědi nájmu z důvodu nových stavebních záměrů majitele domku. Společná diskuse s Jaromírem, zda by nebylo lepší podat žádost o bydlení v blízkém městě, kde by mu nevznikaly náklady na dopravu dětí do školy a mateřské školy. Dan by v novém místě bydliště mohl navštěvovat nízkoprahové zařízení, což si nyní jeho otec kvůli finančnímu pokrytí cesty do tohoto zařízení, které sídlí mimo obec, nemůže dovolit. Otec by neměl starosti s topením a sháněním dřeva.

2) Stabilizace ekonomických poměrů

Cíl: upravení poměrů dětí,
nárokování sociálních dávek,
oddlužení,
oslovení projektu Women for Women o placení obědů ve škole,

nárokování dávky od AGROFERTU – lze žádat opakovaně.

3) Minimalizovat výchovné problémy syna

Cíl: využít psychologickou pomoc,
terapie pro Dana v krizovém centru,
spolupráce otce se základní školou,
využívání osobního asistenta v základní škole.

4) Podporovat a zlepšovat vzájemné vztahy v rodině

Cíl: docházka otce a syna do krizového centra,
spolupráce s rodinou na sanaci vztahů,
znovuobnovení vztahů se širší rodinou (prarodiče ze strany
matky, děti otce),
pravidelný kontakt dětí a matky (návštěva matky v sociálním
zařízení).

5) Rozvoj dovedností a schopností prostřední dcery Barbory

Cíl: zápis a nástup do mateřské školy.

Podle orgánu sociálně právní ochrany dětí se chce muž starat o své tři nezletilé děti a chce spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Otec při celodenní péči o děti a chod domácnosti, na kterou je sám, není schopen připravovat syna Dana do školy a věnovat se důkladněji učivu. Na základě tohoto spolupracuje orgán sociálně-právní ochrany dětí se základní školou, kam Dan dochází. Danovi je poskytnut pedagogický asistent, který se mu ve škole věnuje a též následně i po škole, a to s přípravou domácích úkolů. Chlapci i otcovi je nabídnuta psychologická pomoc, chlapci zvláště kvůli výkyvům jeho chování, které se projevují v chování ve škole.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí spolupracuje s obcí, která rodině poskytuje každý měsíc částku na pleny pro nejmenší dceru Evu a přispívá na obědy, které jsou rodině poskytovány obecní jídelnou. Vzhledem k tomu, že se pan Jaromír potýká s výchovnými problémy u syna Dana, které ho tíží, a též s finančními problémy, je rodině poskytnuta poradenská pomoc ohledně financí, hospodaření a výchovy. O tuto pomoc se stará nezisková organizace, která se zabývá sanací rodiny. Projednává se případné oddlužení. Rodině je nabídnuta a poskytnuta potravinová pomoc i hygienická

pomoc. Poskytnuta je též pomoc ze strany charity, což se týká především ošacení pro děti. Řešení nároku na sociální dávky, přídavky na děti a na dávky hmotné noze. Projednává se žádost u AGROFERTU na poskytnutí sociální dávky ve výši 35 000 Kč na energie a poplatky za bydlení. Tuto žádost s panem Jaromírem řeší nezisková organizace. Orgán sociálně-právní ochrany dětí bude zastupovat děti jako kolizní opatrovník o úpravě poměru. Nezisková organizace je s orgánem sociálně-právní ochrany dětí v neustálé spolupráci, přičemž nezisková organizace poskytuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí informace o probíhající sanaci rodiny. Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí provádí kontrolu v rodině jednou za měsíc.

Pan Jaromír po jedenácti měsících spolupráce s neziskovou organizací ukončil jejich společnou spolupráci. Důvodem ukončení smlouvy z jeho strany bylo to, že u pana Jaromíra nebylo prioritou investovat finanční prostředky, aby syn Dan mohl dojíždět autobusem do klubu, který je součástí neziskové organizace. Pan Jaromír nechtěl podporovat žádné jiné aktivity (fotbal, výlety s klubem, příměstské tábory apod.), kde by Dan mohl svou agresi a přetlak vybit.

Poté, co byla ukončena smlouva s neziskovou organizací, vznikly u pana Jaromíra opět dluhy. Tyto dluhy souvisely s novým bydlením. Pan Jaromír s dětmi musel kvůli vypršení smlouvy v dosavadním bydlišti najít nové ubytování, tam se však platí vyšší nájemné. Pan Jaromír si s touto situací neví rady. Majitel dosavadního bytu smlouvu neprodloužil, neboť dům plánuje prodat. Danovo chování ve škole se stále zhoršovalo a byl podán návrh na výchovné opatření k soudu. Soud vše projednal a nařídil nad jeho výchovou soudní dohled. Orgán sociálně-právní ochrany dětí svolal případovou konferenci, které se kromě tohoto orgánu zúčastnili nezisková organizace (zabývající se sanací rodiny) i krizové centrum, dále pedagogicko-psychologická poradna (kterou Dan navštěvuje), otec i syn. Zde se projednávala další spolupráce těchto subjektů, a to především na zlepšení Danova chování. Pan Jaromír na základě podaného výchovného opatření soudu usoudil, že spolupráce s neziskovou organizací byla pro Dana a celou rodinu přínosná, obnovil opět s touto organizací smlouvu o poskytnutí sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. V současné době orgán sociálně-právní ochrany dětí v rámci soudního dohledu s rodinou nyní jako kontrolní orgán spolupracuje.

4.2 Práce s rodinou v neziskové organizaci

Službu sanace rodiny, kterou nezisková organizace poskytuje, nabídla rodině pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pracovnice orgánu se s panem Jaromírem domluvila, že s pracovníci neziskové organizace přijede a společně si promluví o tom, co služba sanace rodiny poskytuje. Pan Jaromír s návštěvou souhlasil a pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí se následně obrátila na místní neziskovou organizaci. Byla sjednána společná schůzka obou pracovníků, na které je pracovnice neziskové organizace seznámena s případem rodiny. Následovala společná návštěva obou pracovníků v rodině. Pan Jaromír byl seznámen se sanací rodiny a s následujícím průběhem spolupráce s neziskovou organizací. Pan Jaromír souhlasil se spoluprací s neziskovou organizací. S panem Jaromírem byla následně podepsána smlouva o poskytnutí služeb pro rodiny s dětmi v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. Pracovnice neziskové organizace zahájila monitoring v rodině. Na setkání s rodinou byla předem domluvena v jejich domácím prostředí. Do rodiny jely dvě pracovnice neziskové organizace, přičemž se jedna z nich věnovala dětem a druhá s panem Jaromírem řešila, co ho nejvíce v jeho situaci tíží.

Posláním neziskové organizace je podpora rodiny s dětmi, která prochází náročnou životní situací. Společně hledají nejlepší cesty, jak se vymanit z bludného kruhu problémů. Organizace motivuje všechny členy rodiny k aktivnímu přístupu a hledání východisek z problémů. Nezisková organizace poskytuje terénní služby rodinám v jejich přirozeném prostředí i mimo, podle potřeb rodiny. V případě rodiny pana Jaromíra se jedná o návštěvu jednou za čtrnáct dní. Organizace podporuje a motivuje rodinu, aby dokázala zvládat životní situaci, ve které se ocitá. Pracovník, který vykonává službu sanace rodiny, se zaměřuje na rodinu jako celek. Pracovník může klienta doprovázet na úřady, do školy apod., pomáhá mu vyplňovat žádosti a plnit různé administrativní záležitosti. Pracovník dále podporuje rodinu, aby plnila funkce rodiny a snažila se postupně řešit situace sama a správně. Nezisková organizace vnímá orgán sociálně-právní ochrany dětí jako partnerskou organizaci a respektuje ji z pozice, kterou orgán zaujímá v záležitosti ochrany dětí. Nezisková organizace nemá taková práva

a povinnosti jako orgán sociálně-právní ochrany dětí, jejich společná spolupráce je v rámci sanace rodiny důležitá.

Monitoring rodiny neziskovou organizací

Charakteristika rodiny:

Děti: Dan (10 let), Barbora (3 roky), Eva (4 měsíce)

Rodiče: matka Miluše (38 let) – po prodělané mozkové mrtvici umístěna v nemocničním zařízení

otec Jaromír (67 let) – starobní důchod

Bytové poměry: 2+1 s příslušenstvím v pronajatém starším domě v malé obci (do spádového města cca 15 km)

Ekonomické poměry: jsou nedobré, rodina má dluhy cca 150 000 Kč, otec je ve starobním důchodu, matka je nemohoucí v nemocniční léčbě. V současné době vzniká dluh na nájmu, jelikož otec sám se třemi dětmi finančně nevyhází.

Rodičovské kompetence: (bezpečné prostředí, vedení k základním hygienickým návykům, lékařská péče a prevence, pochvala dětí, systém odměn a trestů). Otec – starobní důchodce, doma čisto, o tři děti je schopen se sám postarat, jde o dominantnější typ, vede domácnost přísnou rukou. Matka je v nemocniční péči, kdy je prognóza nedobrá, nejspíš trvale upoutána na lůžko.

Silné stránky rodiny, schopnosti: (co dokázali překonat, s čím a jak si poradili). Otec se dokázal sám postarat o tři děti, když se manželka náhle nemohla starat.

Slabé stránky rodiny: (co rodině činní problémy, nefunkční vzorce chování, závislost). Dluhy, malý příjem, kdy jde o starobní důchod, mateřskou, přídavky na děti. Z těchto příjmů se strhávají dluhy. Manželka pobírá invalidní důchod a příspěvek na péči, ale tím je hrazen její pobyt v nemocnici.

Zdravotní problémy v rodině: (psychická diagnóza, postižení apod.). Otec je zdravotně dobrý – má jen vysoký tlak, mozková příhoda před čtyřmi lety, která se obešla bez následků. Matka v nemocniční péči. Děti po zdravotní stránce dobré.

Zakázka rodiny: Pracovat na finančních záležitostech rodiny. Zabývat se problémy u syna Dana.

Důležitá událost v rodině: matka prodělala mozkovou mrtvici (již třetí) a od té doby je léčena v nemocničním zařízení a není schopna mluvit, pohybovat se a není schopna sebeobsluhy. Otec zůstal na vše sám.

Odborníci či organizace, které spolupracují nebo spolupracovali s rodinou: Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

- Pracovnice neziskové organizace sestavila individuální plán rodiny.

Individuální plán, jak zvládnout náročnou finanční situaci rodiny

Pan Jaromír se potýká s finančními potížemi. Má dluhy – některé vznikly před manželstvím, některé až v manželství. Dluhy činí cca 150 000 Kč. Potíž je v tom, že je mu strhávána exekuce z důchodu, který je jeho jediným příjmem. Poté pobírá již jen mateřskou a přídavky na děti. Proto je momentálně v nejisté finanční situaci a vzniká mu dluh na nájemném. Pro něj je důležitější obstarat děti než platit nájem cca 2500 Kč měsíčně.

Matka pobírá invalidní důchod a příspěvek na péči, ale vzhledem k tomu, že je umístěna v placené nemocniční péči, veškeré příjmy pokrývají náklady na celodenní péči. Pan Jaromír a děti z těchto peněz nemají nic.

Otec ocení pomoc s finanční situací, srovnáním příjmů a nastavením optimálního čerpání mateřské a využívání dávek hmotné nouze.

Cíl spolupráce s rodinou: Stabilizovat finanční situaci rodiny

Kroky spolupráce:

1. Zjistit možnosti dávek a příspěvků u úřadu práce.
2. Navštívit poradnu zabývající se oddlužením, ohledně dluhové situace a případně se domluvit na oddlužení.
3. Ve spolupráci s úřednicemi z hmotné nouze nastavit nejvýhodnější čerpání mateřské.
4. Uhradit dluhy a dávat pozor, aby další nevznikly.
5. Podpora rodiny – stmelování.
6. Případná potravinová pomoc.

Individuální plán – rozvoj a podpora syna Dana

Na nejstaršího syna Dana dopadá celá situace asi nejhůře. Těžce snáší nepřítomnost matky a změnu a celkovou změnu fungování rodiny. Má výchovné problémy domy i ve škole. Ve škole se nesoustředí a má potíže i se spolužáky. Již navštívil i pedagogicko-psychologickou poradnu. Otec, pan Jaromír, si s ním sám neporadí.

Otec ocení pomoc se stabilizací Danova psychického stavu, také zmírnění výchovných problémů, případně Danovu podporu a rozvoj. Dan ocení někoho blízkého, ale bezpečného, koho bude mít jen pro sebe a komu se bude moci svěřit.

Kroky spolupráce:

1. Navštívit rodinu pana Jaromíra spolu s kolegyněmi – ty se budou věnovat Danovi.
  2. Nechat na Danovi, na kterou kolegyni se naváže.
  3. S vybranou kolegyní posléze jezdit do rodiny pravidelně, aby Dan měl možnost si s někým promluvit.
  4. Budovat v Danovi pocit bezpečí a jistoty.
  5. Zklidňovat ho.
  6. Řešit s ním výchovné problémy a hledat řešení.
  7. Nebýt jen pozitivní, ale postupně ho připravovat na reálný život se vším, co přináší.
  8. Podporovat jeho silné stránky a pomoci mu dosáhnout stanovených cílů.
  9. Pevně ukotvit jeho místo v rodině a zapojit ho do jejího fungování.
- Na základě tohoto individuálního plánu začala pracovnice neziskové organizace navštěvovat rodinu a pracovat s Danem.

S panem Jaromírem byla sepsána žádost pro AGROFERT na poskytnutí příspěvku ve výši 35 000 Kč. Tato žádost byla vyřízena kladně. Byla poskytnuta potravinová a materiální pomoc, kterou lze využít jedenkrát měsíčně. Vyřízena byla též dávka hmotné nouze. Pan Jaromír pocítil značnou úlevu díky pomoci s finanční stránkou rodiny. Pracuje se na zapojení Dana do aktivit – kroužků a návštěv klubu v nedalekém městě, kam by z obce mohl dojíždět autobusem, dále se vyřizuje letní tábor pro Dana. Pracovnice neziskové organizace řešila s panem Jaromírem výchovnou stránku Dana, kdy pan Jaromír Dana často okřikuje a uráží nevhodnými slovy. Pan Jaromír často zaměstnával Dana v domácnosti a Dan neměl čas na aktivity, které děti v jeho věku

potřebují. Též se řešila pomoc při chodu domácnosti. Často se hovořilo s Danem o jeho problémech, pocitech a přáních. Potřeboval někoho, kdo by mu naslouchal. Dále se řešily hygienické návyky u mladších dětí.

Po jedenácti měsících pan Jaromír službu neziskové organizace odmítl. Podle smlouvy může rodina kdykoliv spolupráci s neziskovou organizací ukončit, a to bez udání důvodu. Pan Jaromír i přes to uvedl, že tuto službu ukončuje, protože nemá peníze na to, aby Dan jezdil autobusem do klubu či kamkoliv jinam. Jeho prioritou v současné době není placení jakýchkoliv Danových aktivit. Kroužky, které by umožnily vybití Danovy agrese a přetlaku (např. fotbal, příměstské tábory, výlety s klubem apod.), není schopen pan Jaromír financovat. Návštěvy pracovníce v domě pana Jaromíra se konaly, Dan byl nadšen a velmi toužil po tom, aby se mohl dále s pracovníci stýkat a případně chodit do klubu. Ale není v silách pracovníc vozit Danovi pracovníci domů na individuální práci. Pan Jaromír zase není schopen Dana dopravit do klubu, i když se pracovníce snažily najít možnosti, které by vyhovovaly všem a byly by přijatelné. Vzhledem k tomu, že Danovy problémy především ve škole se stále zhoršují, už má i třídní důtku, byl pan Jaromír alespoň doveden do krizového centra a tam se domluvil na tom, že Dan bude navštěvovat sezení u psychologičky. Nadále má tedy Dana na starosti krizové centrum. Víc ze strany pracovníc neziskové organizace nebylo možné vykonat.

V souvislosti s novými dluhy pana Jaromíra a podaným návrhem k soudu (návrh podal orgán sociálně-právní ochrany dětí) na výchovné opatření syna Dana, byla s panem Jaromírem sepsána nová smlouva s touto neziskovou organizací. K sepsání nové smlouvy došlo po svolané případové konferenci, kterou dojednal orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pan Jaromír na případové konferenci uvedl, že nezisková organizace mu byla oporou a že od doby, kdy odstoupil od předchozí smlouvy, byl ve všech svých krocích nejistý. Nevěděl si rady s výchovou syna Dana ani s finanční stránkou. Uvedl, že nechce o syna přijít a že chce, aby vyrůstal doma s ním a dalšími svými sourozenci.

4.3 Shrnutí

Bez teoretického základu, zákonů, standardů a manuálů není možné s rodinou pracovat. Teorie poskytuje návody, jak se orientovat v rodině, odhalit, v čem je problém, jeho

příčiny a následky. Poté můžeme snáze celou situaci vyhodnotit a naplánovat další kroky (možnosti řešení). Práce s rodinou vždy vyžaduje komplexní přístup, zapojení všech zainteresovaných osob včetně odborníků z různých organizací. Je proto nutná široká síť sociálních služeb. Bez jejich vzájemné pomoci by rodina nemohla fungovat a neplnila by tak řádně své funkce.

Díky propojení organizace věnující se sanaci a kontrolnímu orgánu sociálně-právní ochrany dětí může Dan zůstat v rodině, vyrůstat v ní a nemusí být umístěn např. do ústavu. Obě složky (orgán sociálně-právní ochrany dětí a nezisková organizace) tak mají v praxi své opodstatnění a sehrávají důležitou roli v životě nefungující rodiny.

Panu Jaromírovi se dostalo pomoci s finanční stránkou rodiny, která ho na začátku spolupráce s rodinou nejvíce tížila. Následně se pracovalo na Danově výchově, neboť mu hrozila ústavní výchova. Stav rodiny je v současné době stabilizovaný, pan Jaromír dále spolupracuje s neziskovou organizací, a to společně se svým synem. Opět byla zaslána žádost do AGROFERTU o poskytnutí částky na doplacení nájemného. Zatím se čeká na vyřízení této žádosti. Do fungování rodiny byla zapojena i babička, tchyně pana Jaromíra, s kterou se povedlo po letech navázat kontakt. Babička také finančně přispívá na dopravu Dana do klubu a pomáhá s péčí o další děti. Situace se lepší. Dan i nadále chodí i do krizového centra a velice mu to pomáhá. Rodina spolupracuje s neziskovou organizací nyní v delších intervalech návštěv (jednou za tři týdny), neboť situace rodiny se výrazně zlepšila.

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala tématem sanace rodiny, chtěla jsem poukázat na činnost neziskové organizace, která se sanací rodiny zabývá. Na začátku své práce jsem se věnovala rodině, uvedla jsem znaky současné rodiny a věnovala se funkcím rodiny. Dále jsem se zabývala rodinou z pohledu funkčnosti, přičemž jsem charakterizovala dysfunkční rodinu, tedy rodinu, jež vykazuje poruchy zmíněných funkcí, které poškozují rodinu jako celek a narušují tím vývoj dítěte. V souvislosti s dysfunkční rodinou jsem zmínila ohrožené dítě, které se v takové rodině může nacházet. Představila jsem sanaci rodiny jako jeden z nástrojů podpory poskytované těmto rodinám. Následně jsem se zabývala procesem sanace zajišťovaným organizací sociálních služeb a představila jsem také roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí, se kterým organizace nejčastěji v procesu sanace spolupracují. Představila jsem kazuistiku na konkrétním příkladu z praxe. Tento příklad z praxe, který jsem uvedla, dokazuje, že rodině, jež se nachází v tíživé životní situaci, je metoda sanace rodiny přínosem. Uvědomila jsem si, že problémových rodin nadále přibývá, a je proto třeba rozšířit síť služeb, které se sanací rodiny zabývají. Ze strany státu je potřebná podpora těchto neziskových organizací, neboť mají ve společnosti nezastupitelné místo. Tyto neziskové organizace pracují na tom, aby nedocházelo k selhávání jednotlivých funkcí rodin a aby děti mohly vzrůstat ve své rodině za příznivých podmínek.

Prospěch rodiny a dítěte jsou dvě strany jedné mince a musí se o ně pečovat společně.

J. Bowlby

Seznam zkratek

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

ČR – Česká republika

SCAN – syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

ÚV – zařízení pro výkon ústavní výchovy

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

Seznam použitých zdrojů

- BECHYŇOVÁ, V. *Případová konference*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.
- BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
- FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- KODYMOVÁ, P., a kol. *Sešit sociální práce 3/2015 sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*. Praha: Global, a.s., 2015. ISBN 978-80-7424-088-4.
- KRAUS, B. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.
- LOVASOVÁ, L., HANUŠOVÁ, J., HELLEBRANDOVÁ, K. *Děti a jejich problémy*. Praha: Sdružení Linka Bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-858550-24-9.
- MATOUŠEK, O., a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, P., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., a kol. *Podpora rodiny*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálně právní ochrany dětí – dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MLČÁK, Z. *Dysfunkční rodina*. Ostrava: Atelier Milata, 1996. ISBN 80-86058-58-1.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Zanedbávání dětí*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-247-5695-0.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. v platném znění.

Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. v platném znění.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. v platném znění.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, v platném znění.

Internetové zdroje

Ashoka [on-line]. Vídeň: Ashoka ČR & SK, © 2019 [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: <[http:// ashoka-cee.org/czech/fellow/vera-bechynova-2/](http://ashoka-cee.org/czech/fellow/vera-bechynova-2/)>.

Česká asociace PessoBoyden psychomotorické psychoterapie [on-line]. Praha: PBSP CZ, z. s., © 2010–2019 PBSP CZ [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: <<http://www.pbsp.cz>>.

Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě [on-line]. Praha: MPSV, © 2009 [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7267/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-3.pdf.

Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou [on-line]. Praha: MPSV, © 2009 [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7273/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf.

Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě [on-line]. Chrudim: Amalthea, © 2011–2013 [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: <http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborné%20metodiky/program%20Podpora%20pro%20rodinu%20a%20dítě/030101%20Metodika%20služby.pdf> https://vzd.cz/sites/default/files/Metodicke_doporuceni_mpsv_c_9_2009.pdf.

Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách [on-line]. Praha: Šance dětem, © 2015–2019 [citováno 17. 3. 2019]. Dostupné na WWW: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/vychovne-problemy-v-dysfunkcnich-rodinach.shtml>.

Abstrakt

KUBLOVÁ HANAČÍKOVÁ, L. *Cesta k obnově narušených funkcí rodiny pomocí sanace*. České Budějovice 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita V Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Magdalena Ehrlichová

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, dysfunkční rodina, ohrožené dítě, sanace rodin

Práce se zabývá tématem rodiny z pohledu její nefunkčnosti, kdy je rodině nabídnuta pomoc a podpora pomocí sanace rodiny. První část charakterizuje rodinu jako celek, zabývá se současnou rodinou a typy rodin podle funkčnosti. Je představena dysfunkční rodina, ve které je ohrožené dítě nebo v níž může dojít k ohrožení. Dále je blíže specifikováno ohrožené dítě v rodině. Je zde představena a charakterizována sanace rodiny jako jedna z metod pomoci rodině sanace.

V závěru práce je uveden konkrétní příklad spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace, která se sanací rodiny zabývá. Příklad rodiny je uveden pomocí kazuistiky. Pojednáno je o vzájemné spolupráci subjektů podílejících se na pomoci rodině.

Abstract

The path to the restoration of disturbed functions of the family using remediation

Keywords: family, family function, dysfunctional family, the endangered child, the remediation of families

This theses deals with the subject of family from the perspective of her malfunction, when the family is offered help and support through the redevelopment of the family. The first part characterizes the family as a whole, deals with the current family and types of families according to functionality. Here is introduced to a dysfunctional family, in which endangered a child or where may cause danger. Furthermore, here is closer specified vulnerable child in the family. Here is presented and characterized methods to help family redevelopment.

In the conclusion of the work is given a concrete example of cooperation of the authority of socio-legal protection of children and the non-profit organization that is rehabilitating the family deals with. An example of a family is indicated through case histories in the cooperation of all involved in the assistance to the family.